

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2021-2024

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2021—2024 (VNS 1/2020 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 12.5.2020.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet etäkuultavina:

- budjettineuvos Outi Luoma-Aho, valtiovarainministeriö
- talousjohtaja Mikko Staff, sosiaali- ja terveysministeriö

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- professori Kalle Saksela, Helsingin yliopisto
- johtaja Mika Rämetsä, Tampereen yliopisto, Rokotetutkimuskeskus
- Kansaneläkelaitos
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- Espoon kaupunki
- Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri
- Helsingin kaupunki
- Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä
- Suomen Kuntaliitto
- Turun kaupunki
- A-klinikkasäätiö
- Hyvinvointiala HALI ry
- Invalidiliitto ry
- Kehitysvammaliitto ry
- Lastensuojelun Keskusliitto
- Lääketeollisuus ry
- Omaishoitajaliitto ry
- SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
- Suomen Apteekkariliitto ry
- Suomen Mielenterveys ry

Valiokunnan lausunto StVL 2/2020 vp

- Vanhustyön keskusliitto ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Suomen ja kansainvälisen talouden näkymät ovat heikentyneet erittäin nopeasti alkuvuoden aikana. Koronavirustilanteen puhkeaminen on johtanut kansainvälisen talouden taantumaan, tuotannon häiriöihin ja kysynnän rajuun vähenemiseen. Suomen bruttokansantuotteen arvioidaan supistuvan voimakkaasti v. 2020. Työllisyys heikkenee ja sekä työttömyys että lomautukset lisääntyvät nopeasti. Hallitus on todennut 16.3.2020 yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan poikkeusoloissa koronavirustilanteen vuoksi. Hallitus on päättänyt laajoista toimista, joilla turvataan työpaikkoja ja ihmisten toimeentuloa sekä helpotetaan yritysten taloustilannetta koronaviruksesta aiheutuissa vaikeuksissa.

Julkisen talouden suunnitelman mukaan hallitus varmistaa terveydenhuollon riittävän rahoituksen koronaviruksen aiheuttaman menojen kasvun tilanteessa. Lisäksi hallitus valmistelelee talouden nopeaa elpymistä tukevia toimenpiteitä vuoden 2020 neljänteen lisätalousarvioesitykseen. Samassa yhteydessä on tarkoitus päättää kuntatalouden tukemisen toimenpiteistä. Koronakriisin on arvioitu heikentävän jo aiemmin vaikeuksissa ollutta kuntataloutta 1,6—2 miljardilla eurolla, ja kunnilla tulee olemaan merkittäviä vaikeuksia selvittää velvoitteistaan. Terveydenhuollon ohella hallituksen tulee huomioida sosiaalipalvelujen lisärahoitustarpeet. Valiokunta toteaa, että arvioon, kuten muihinkin koronakriisin taloudellisiin vaikutuksiin, liittyy poikkeuksellisen paljon epävarmuustekijöitä.

Poikkeuksellisten olosuhteiden vuoksi suunnitelmassa esitetään vain riippumattoman ennusteen mukainen julkisen talouden keskipitkän aikavälin kehitysarvio eikä suunnitelma sisällä vakausohjelmaa. Selonteon mukaan vakiovuotoinen vakausohjelma, jossa asetetaan julkisen talouden monivuotiset tavoitteet ja tehdään valtioneuvoston arvio keskipitkän aikavälin tavoitteen saavuttamisesta, on tarkoituksenmukaista tehdä vasta talouden tilannekuvan tarkentuessa. Julkisen talouden suunnitelman mukaan hallitus on sitoutunut tarkastelemaan hallitusohjelman toimenpiteitä uudelleen, mikäli niiden toteuttaminen vaarantaisi julkiselle taloudelle asetettujen tavoitteiden saavuttamisen.

Koronakriisin aiheuttamien elvyttävien toimien lisäksi hallitus lisää pysyviä julkisen talouden menoja n. 1,4 mrd. eurolla vuoden 2023 tasolla verrattuna kevään 2019 tekniseen julkisen talouden suunnitelmaan. Tästä noin 0,6 miljardia euroa kohdistuu kuntatalouteen. Panostuksia kohdennetaan mm. sosiaaliturvaan ja sosiaali- ja terveyspalveluihin, varhaiskasvatukseen, koulutukseen ja tutkimukseen sekä ympäristönsuojeluun ja ilmastopoliittisiin toimiin. Kuntatalouden tilanteeseen vaikuttavat suhdanteen ohella myös väestön vanhenemisen aiheuttamat rakenteelliset haasteet, joihin osaltaan vastataan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksella, joka pienentää kuntatalouteen aiheutuvaa menopainetta. Keskeistä on, että voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti kuntien uusiin tai laajeneviin tehtäviin ja velvoitteisiin osoitetaan täysimääräinen valtionosuus.

Valiokunnan lausunto StVL 2/2020 vp

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus

Koronakriisi on tuonut entistä selkeämmin esiin sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen välttämättömyyden. Uudistuksessa kootaan sosiaali- ja terveystalouden ja pelastustoimen järjestäminen kuntaa suuremmille itsehallinnollisille alueille. Selonteon mukaan uudistuksen vaikutukset otetaan huomioon julkisen talouden suunnitelmassa siinä vaiheessa, kun uudistusta koskeva hallituksen esitys on annettu eduskunnalle.

Julkisen talouden suunnitelmassa sosiaali- ja terveystalouden kehittämiseen on varattu yhteensä 252,7 milj. euron määräraha vuosille 2021—2022. Kehittämishankkeet kohdentuvat muun muassa peruspalvelujen saatavuuden turvaamiseen. Lisäksi panostetaan ikäihmisten hoidon ja hoivan parantamiseen kehittämällä omaishoitoa ja kotihoitoa sekä lapsiperheiden palveluihin lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmalla. Valiokunta pitää tärkeänä palvelujen kehittämistä rakenneuudistuksen rinnalla ja painottaa ennaltaehkäisevien palvelujen saatavuuden turvaamista, erityisesti mielenterveys- ja päihdepalvelujen, erityisryhmien ja lastensuojelun osalta.

Vanhuspalvelulain henkilöstömitoitus

Julkisen talouden suunnitelmaan on sisällytetty eduskunnassa käsiteltävänä olevan vanhuspalvelulain hoivahenkilöstön mitoitusta koskevan hallituksen esityksen määräraha-vaikutukset. Laki-esityksen taloudellisten vaikutusten kattamiseksi kuntien valtionosuuksia korotetaan lokakuun kehyspäätökseen jo sisältyneen 70 milj. euron rahoituksen lisäksi 137,7 milj. eurolla vuoden 2023 tasolla ja 195,5 milj. eurolla vuoden 2024 tasolla. Mitoituksen käytännön toteutumisen kannalta on tärkeää, että myös lähihoitajakoulutuksen lisäämiseen kohdennetaan lisämäärärahoja vuosille 2021—2024 (yhteensä 116,5 milj. euroa).

Hoitajamitoitusesityksestä aiheutuvia lisäkustannuksia rahoitetaan useilla eri säästöillä, joista suurimpia ovat lääkehuollon kustannusten karsiminen 60 milj. eurolla vuodesta 2023 lukien sekä yksityisen sairaanhoidon korvausten alentaminen. Lisäksi digitalisaation sekä ostopalvelujen ja kilpailutuksen tehostamisella tavoitellaan yhteensä 40 milj. euron sote-säästöjä vuodesta 2023 lukien.

Järjestöjen tuottamat palvelut

Sosiaali- ja terveystaloudellisia palveluja tuotetaan merkittävässä määrin sosiaali- ja terveystalouden järjestöissä, joiden toimintaa koronaepidemian aiheuttama tilanne on huomattavasti vaikeuttanut. Järjestöt tuottavat mm. kuntoutuksen, lastensuojelun, vanhustenhuollon, päihdehuollon, kehitysvammahuollon ja asumispalveluja. Myös näitä kuntien, sairaanhoitopiirien ja Kelan ostamia palveluja on poikkeusoloissa jouduttu keskeyttämään, mikä vaikeuttaa sekä asiakkaiden että järjestöjen tilannetta.

Valiokunta korostaa, että järjestöjen tuottamat palvelut kohdistuvat usein haavoittuvimmassa asemassa oleviin henkilöihin. Koronakriisin vaikutukset todennäköisesti lisäävät mielenterveys- ja muiden palvelujen tarvetta myös pidemmällä aikavälillä. Valiokunta pitää tärkeänä, että myös tällaisten usein muussa kuin yhtiömuodossa toteutettujen palvelujen jatkuvuus ja toimintaedelly-

Valiokunnan lausunto StVL 2/2020 vp

tykset turvataan. Valiokunta katsoo, että terapiatakuu tulee toteuttaa osana hoitotakuuta mielen-terveyspalvelujen saatavuuden parantamiseksi.

Koronaepidemiaan liittyvä tutkimusrahoitus

Kuluvan vuoden ensimmäisessä lisätalousarviossa (HE 24/2020 vp) Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen määrärahaa lisättiin 12,8 milj. euroa. Tästä 6 milj. euroa osoitettiin laaja-alaiseen tutkimuskonsortioon liittyen koronaviruksen aiheuttaman epidemian tutkimukseen. Valiokunta on aiemmin julkisen talouden suunnitelman käsittelyn yhteydessä kiinnittänyt huomiota siihen, että esimerkiksi THL:n voimavaroja on vähennetty merkittävästi ja vähennykset ovat vaikuttaneet hyvinvoinnin ja terveyden keskeisiin tutkimus- ja kehittämisalueisiin (StVL 5/2017 vp). Valiokunta pitää myönteisenä, että nyt käsiteltävässä julkisen talouden suunnitelmassa rokotetutkimukseen osoitetaan pysyvästi 1,5 miljoonan euron rahoitus. Valiokunta pitää rokotetutkimuksen ohella tärkeänä muiden epidemian vaikutusten vähentämiseen tähtäävien hoito- ja preventiomenetelmien kehittämistä. Valiokunta katsoo, että kotimaisen rokotetuotannon uudelleen käynnistämistä tulee selvittää.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 12.5.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Anu Vehviläinen kesk
varapuheenjohtaja Mia Laiho kok
jäsen Kim Berg sd
jäsen Anna-Kaisa Ikonen kok
jäsen Kaisa Juuso ps
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Noora Koponen vihr
jäsen Aki Lindén sd
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Heidi Viljanen sd
jäsen Sofia Virta vihr
varajäsen Anneli Kiljunen sd
varajäsen Mikko Kinnunen kesk

Valiokunnan lausunto StVL 2/2020 vp

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Harri Sintonen

Valiokunnan lausunto StVL 2/2020 vp
Eriävä mielipide 1 /ps

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 1

Perustelut

Vaikutukset kuntatasolla

Perussuomalaiset yhtyy asiantuntijalausunnoista ilmeneviin näkemyksiin, joiden mukaan taloudelliset vaikutukset koko kuntasektorille tulevat olemaan valtiovarainministeriön arviota suuremmat. Lisäksi julkisen talouden suunnitelmassa kuvattu ennuste verotulojen kehityksestä vaikuttaa liian optimistiselta. Mikäli lomautusten ja irtisanomisten seurauksena veropohja kehittyy heikommin kuin julkisen talouden suunnitelmassa on arvioitu, vaikuttaa tämä heikentävästi myös kuntien rahoituspohjaan kunnallisverotulojen laskiessa.

Samoin perussuomalaiset yhtyy näkemykseen siitä, että menot tulevat jaksottumaan pidemmälle aikajaksolle kuin vuosille 2020 ja 2021. Erityisesti sosiaali- ja terveyspalvelujen menoissa koronan vaikutukset ovat pitkäkestoisempia ja mitä pidempään rajoitustoimet jatkuvat, sitä suuremmiksi kasvavat välilliset kustannukset, koska ennaltaehkäiseviä ja kiireettömiä palveluja on vähennetty ja toisaalta rajoitusten aikana ihmiset eivät hakeudu sosiaali- ja terveyspalveluihin koronartartunnan pelossa, vaikka terveydentila tai hyvinvointi sitä vaatisi. Kustannuksia syntyy sekä kunnan sosiaali- ja terveyspalveluissa että erikoissairaanhoidossa.

Lisäksi kuntien taloutta heikentää asiakasmaksutuottojen lasku, kun kiireettömät palvelut on siirretty myöhempään ajankohtaan. Vastaavaa säästöä muun muassa palkka- ja toimitilakuluissa ei kuitenkaan saavuteta, koska koronavirustilanne on lisännyt sosiaali- ja terveyspalveluiden osalta "tyhjäkäyntiä", mutta vastaavat palvelut joudutaan tarjoamaan myöhemmin ja jonoja joudutaan mahdollisesti purkamaan ylitöinä tai ostopalveluina, mistä seuraa lisäkustannuksia. Kuntien työpaikka- ja asukasrakenteet tai taloudellinen lähtötilanne ennen koronakriisiä eivät myöskään ole yhtenäisiä, ja koronakriisin kustannukset kunnille vaihtelevat sen mukaan, kuinka paljon kunnissa on koronatapauksia, ja vastaavasti tulojen menetys vaihtelee sen mukaan, kuinka voimakkaasti lomautukset ja irtisanomiset kuhunkin kuntaan kohdistuvat. Moni kunta onkin kriisituen tarpeessa, ja kriisituen jakamisessa tulisi huomioida erityisesti koronakriisistä kullekin kunnalle aiheutuneet, työttömyydestä ja lomautuksista aiheutuneet verotulojen menetykset.

Vaikutukset Kelaan

Kela on tuonut lausunnossaan esille huolensa siitä, että perustoimeentulotuella voidaan myös joutua paikkaamaan muita etuuksia, joiden hakemuksia ei ehditä käsitellä hakemusmäärän aiheuttaman ruuhkan vuoksi, tai jos esimerkiksi terveysperusteisten etuuksien käsittelyssä tarvittavien lääkärintlausuntojen saamisessa syntyy pitkiä viiveitä. Perustoimeentulotukeen voi siis lyhyellä aikavälillä kohdistua ylimääräistä painetta.

Perussuomalaiset pitää todennäköisenä, että näin tulee tapahtumaan, ja katsoo, että tilanteeseen tulee varautua ennalta ja se tulee huomioida Kelan resursoinnissa. Kelan lausunnossaan esittämä näkemys siitä, että liikkumavaran tulisi olla noin 5 % toimintakulujen valtionosuudesta, on pe-

Valiokunnan lausunto StVL 2/2020 vp
Eriävä mielipide 1 /ps

rusteltu erityisesti huomioiden julkisen talouden suunnitelman perusteena oleva, varsin optimistinen ennuste rajoitusten kestosta ja niiden vaikutuksista julkiselle taloudelle.

Perussuomalaiset yhtyy myös Kelan näkemykseen siitä, että etuuskäsittelyä tulee uudistaa sekä prosesseja että järjestelmiä kehittämällä, ja tähän on osoitettava riittävä rahoitus, kuten myös Kellalle osoitettavista uusista tehtävistä aiheutuviin toimintakuluihin. Palveluiden automatisointi ja järjestelmien uudistaminen vähentävät etuuskäsittelijöiden manuaalista työtä ja nopeuttavat siten hakemusten käsittelyaikoja.

Vanhuspalveluiden henkilöstömitoitus

Perussuomalaiset katsoo, että vanhuspalveluiden sitova henkilöstömitoitus tulee toteuttaa viipymättä eikä koronakriisistä aiheutuva säästöpainne saa näkyä ikäihmisten aseman heikentymisenä entisestään. Perussuomalaiset huomauttaa, ettei henkilöstömitoituksen toteuttamista voida sitoa tiettyihin yksittäisiin, korvamerkittyihin säästöihin, joiden toteutuminen on epävarmaa. Erityisesti lääkekorvausten osalta korvattavien lääkkeiden määrän supistaminen, korvausprosenttien lasku tai omavastuurajojen nosto eivät tule ratkaisuihin kyseeseen, koska säästöt kohdistuisivat monissa tapauksissa vähävaraisiin, vanhoihin tai pitkäaikaissairaisiin henkilöihin, joiden toimeentulo on muutenkin tiukalla. Apteekkariliiton esittämä apteekkitalouden kokonaisuudistus sekä sen kautta mahdollisesti saavutettavat säästöt tulee tutkia huolellisesti.

Suunnitelma yksityisten lääkäripalveluiden kelakorvausten poistamisesta tai merkittävästä laskemisesta tulee perua, koska tällä muutoksella olisi merkittävää haittaa kyseisten palveluiden saatavuudelle ja se aiheuttaisi kuntatoimijoille merkittävän riskin kustannusten noususta, ja siten saavutettu säästö todennäköisesti nostaisi julkisen sektorin kustannuksia toisaalla.

Ympärivuorokautisen hoivan parannusta ei myöskään tule rahoittaa säästämällä saattohoidosta, palliatiivisesta hoidosta tai kotihoidosta, vaan ikääntyneiden ihmisten hyvinvoinnista ja oikeudesta hyvään hoitoon tulee huolehtia kokonaisuutena. Yhteiskunnan kokonaisedun mukaista on, että ikääntyneille varmistetaan riittävien ja räätälöityjen palveluiden avulla mahdollisuus asua kotona mahdollisimman pitkään. Perussuomalaisten mielestä laadukkaan saattohoidon ja palliatiivisen hoidon yhdenvertaisuus tulee toteuttaa erillisellä lainsäädännöllä, saattohoitolaililla. Sen valmistelu on aloitettava välittömästi.

Koronakriisin kustannusten jakaantuessa hyvin eri tavalla eri kunnissa tulee valtion kiinnittää erityistä huomiota siihen, että kunnilla säilyy edellytykset selvitä peruspalveluistaan kriisin keskellä. Mikäli peruspalveluihin pääsy viivästyy, sillä on heikentävä vaikutus kansalaisten terveyteen ja paine erikoissairaanhoidossa lisääntyy. Tästä syystä oikea-aikaisen hoitoon pääsyn tulee toteutua myös koronakriisin aikana ja kiireettömän hoidon määräajoista tinkimistä poikkeusolojen aikana tulee tarkastella kriittisesti.

Perussuomalaiset jakaa mielenterveysalan toimijoiden huolen siitä, miten koronakriisi ja siitä seuranneet rajoitustoimet vaikuttavat kansalaistemme mielenterveyteen. Erityisesti ikääntyneiden kansalaisten sekä riskiryhmiin kuuluvien, joita on oman turvallisuutensa vuoksi kehoitettu pysymään kotona, yksinäisyys on todellinen ongelma. Näihin ryhmiin kuuluvia ei saa jättää yksin kriisin keskellä. Perussuomalaiset huomauttaa, että mielenterveyspalveluiden saatavuudessa on

Valiokunnan lausunto StVL 2/2020 vp
Eriävä mielipide 1 /ps

ollut merkittäviä alueellisia eroja jo ennen koronakriisiä ja palvelujen kysynnän kasvaessa koronakriisin myötä erityisesti niissä kunnissa, joissa palveluiden tarjonta oli jo lähtötilanteessa heikompaa, palveluihin pääsy uhkaa vaarantua entisestään. Tilanne, jossa mielenterveyspalveluiden saatavuus riippuu voimakkaasti niistä tarvitsevan asuinpaikasta, ei ole hyväksyttävissä.

Omaishoidon asema

Perussuomalaisten mielestä omaishoittoon sekä ikääntyneiden toimintakyvyn ylläpitoon tulee panna erityisesti. Perussuomalaiset esitti aikaisemmin, että ansiotyöstään palkattomalle vapaalle jäävien omaishoitajien toimeentulo olisi tullut turvata maksamalla heille ansionmenetykskorvausta yhtäläisellä tavalla lastaan kotiin hoitamaan jäävien vanhempien kanssa. Hallitus ei kuitenkaan tarttunut tähän ehdotukseen. Omaishoitajat jäivät väliinpuotoajiksi myös koronakriisin keskellä. Perussuomalaiset katsoo, että tämä tilanne ei ole hyväksyttävä ja omaishoitajien, jotka tekevät tärkeää työtä varsin niukalla korvauksella, toimeentulo sekä mahdollisuus ansiotyöhön tulee varmistaa.

Perussuomalaiset pitää tärkeänä, että hallitus ryhtyy välittömästi toimenpiteisiin tehdäkseen tarvittavat lainsäädäntömuutokset, joilla ansionmenetys omaishoitajalle voidaan korvata, kun hän koronatilanteen takia joutuu jäämään palkattomasti töistä pois hoidettavansa turvallisuuden varmistamiseksi. Perussuomalaiset katsoo, että omaishoidon ja työn yhteensovittamista tulee edistää työlainsäädäntöä uudistamalla sekä kiinnittää huomiota omaishoidon tuen yhdenvertaiseen saatavuuteen asuinpaikasta riippumatta. Omaishoidon ja ansiotyön yhteensovittamisella lisätään työssäkäyvien omaishoitajien jaksamista ja hyvinvointia.

Sairaanhoitopiirien ja maakuntien rahoitus ja sote-uudistus

Perussuomalaiset kiinnittää huomiota siihen, että koronatilanne on pakottanut sairaanhoitopiirit pitämään ylimääräistä valmiutta ja varautumista yllä, mistä seuraa sairaanhoitopiireille merkittäviä ylimääräisiä kustannuksia. HUS on arvioinut, että tämä tarkoittaa yhden sairaalakiinteistön (Helsingissä sijaitseva kirurginen sairaala) varustamista ja varaamista ainoastaan koronapotilaiden hoitoa varten. Tämän tyyppisen valmiuden ylläpito merkitsee huomattavaa kulurasitetta sairaanhoitopiirille, ja valtion tulisi huomioida tämä sairaanhoitopiirien rahoituksessa.

Perussuomalaiset katsovat aiheelliseksi HUS:n esittämän huolen maakuntien rahoitusmallista. Rahoitusmallin tulee turvata perus- ja erityistason palveluiden tarpeenmukainen tuotanto myös poikkeusoloissa. Rahoitusmekanismiin pitää sisältyä väline, jolla kohdennettua rahoitusta voidaan tarvittaessa osoittaa sekä perustason että myös erityistason palveluille esimerkiksi nyt käsillä olevaa koronapandemiaa vastaavissa tilanteissa, joissa palvelutuotannon rahoituspohja pettää. Rahoitusmallin tulee osaltaan huomioida myös Uudenmaan erityispiirteet, eikä se saa toteutessaan heikentää Uudenmaan maakuntien rahoitusasemaa tai vaarantaa terveydenhuollon investointeja Uudenmaan maakuntien alueella. Rahoitusmallin tulee ehdottomasti huomioida Uudenmaan väestönkasvu siten, että Uudenmaan maakunnille vuosittain osoitetun rahoituksen määrä perustuu kulloinkin ajantasaiseen väestötietoon.

Valiokunnan lausunto StVL 2/2020 vp
Eriävä mielipide 1 /ps

Sote-uudistus

Valiokunnan lausunnossa todetaan, että koronakriisi on nostanut entistä selkeämmin esiin sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen välttämättömyyden. Perussuomalaisten mielestä koronakriisillä voi olla suuria vaikutuksia sote-uudistuksen aikatauluun. Tämä tulee huomioida erilaisia uudistuksia eteenpäin vietäessä. Me emme vielä tarkalleen tiedä, millaisia lopullisia vaikutuksia koronakriisillä tulee olemaan meidän yhteiskuntaamme. Lainsäädäntötyöhön on annettava riittävästi aikaa, ja laajojen lakipakettien valmistelu ja käsittely vaativat huolellisen työn.

Perussuomalaiset jakavat muun muassa Lastensuojelun keskusliiton esiin nostaman näkemyksen siitä, että pandemia on mitä suurimmassa määrin paitsi terveyskriisi myös sosiaalinen kriisi. Sosiaalihuollon ja sosiaalipalvelujen merkitys on tunnistettu ihmisten selviytymisen kannalta oleelliseksi. Tämä tulee huomioida tulevassa sote-uudistuksessa ja tehdä aidosti sosiaali- ja terveyspalvelujen, eri tahojen osaamisen yhdistävä uudistus, ei vain terveyspalvelujen uudistus. Mielen-terveyspalveluiden lisäksi tulee panostaa myös lastensuojeluun ja erityisesti ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin, jotta säästöjen kohteeksi eivät joudu sote-palveluiden laatu ja erityisesti suurimmassa palvelujen tarpeessa olevat tahot. Sote-uudistuksen ensisijainen tavoite ei saa olla säästöjen hakeminen palveluiden käyttäjien kustannuksella, ja palveluiden tarjonnassa tulee huomioida alueellinen yhdenvertaisuus. Erityisesti ikääntyneet ja pitkäaikaissairaat tarvitsevat kohtuullisen matkan päässä olevia palveluita, joiden siirtäminen kauemmas palveluiden käyttäjistä vaarantaa tosiasiallisen mahdollisuuden käyttää palveluita. Perussuomalaiset katsoo, että sote-uudistusta tulee epävarmat tulevaisuudennäkymät huomioiden kehittää pitkäjänteisesti siten, että tuloksena on toimiva ja kansalaisten pitkän aikavälin tarpeisiin vastaava malli, jota ei viedä hätiköiden maaliin yhden hallituskauden aikana laadusta välittämättä.

Tutkimus ja rokotevalmistus

Perussuomalaiset toteaa, että terveysalan tutkimuksen rahoituksen vähentäminen on osoittautunut virheeksi. Perussuomalaiset katsoo, että terveysalan tutkimusrahoitusta on nostettava pitkällä aikavälillä siten, että se mahdollistaa Suomen kansallisen kilpailukyvyä alalla ja panostaa muun muassa Tampereen yliopiston esittämällä tavalla tutkimuksen koordinointiin. Perussuomalaiset pitävät hyvänä, että valiokunnan lausunnossa nostetaan esiin kotimaisen rokotetuotannon uudelleen aloittamisen mahdollisuuden selvittäminen.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon,

Helsingissä 12.5.2020

Arja Juvonen ps
Kaisa Juuso ps
Minna Reijonen ps

Valiokunnan lausunto StVL 2/2020 vp
Eriävä mielipide 2 /kok

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 2

Perustelut

Kokoomuksen mielestä julkisen talouden suunnitelmassa tulisi keskittyä koronakriisin aiheuttamien sosiaalisten ja taloudellisten haittojen korjaamiseen ja Suomen nostamiseen uudelleen jaloilleen. Pääministeri Marinin hallitusohjelman taloudellinen pohja on romahtanut, ja hallitusohjelma tulisi kirjoittaa uudelleen. Muuttuneessa tilanteessa kuntia ei voida kuormittaa uusilla velvoitteilla.

Epidemian aiheuttamista kriiseistä niin terveydellinen, taloudellinen kuin sosiaalinenkin kriisi ratkaistaan merkittävältä osin kunnissa. Kuntien taloudellinen tilanne oli erittäin haastava jo ennen koronakriisin alkamista, ja kehitysnäkymät ovat nyt synkentyneet entisestään. Kuntatalous on joutunut vapaapudotukseen koronakriisin myötä. Kokoomuksen mielestä kuntia on tuettava ja autettava, jotta turvaamme kuntien toimintaedellytykset akuutin kriisin keskellä ja ihmisille tärkeät peruspalvelut myös tulevaisuudessa.

Samaan aikaan hallitus ei julkisen talouden suunnitelmassa ole arvioinut uudestaan hallitusohjelman isoja uudistuksia, jotka lisäävät kuntien velvoitteita merkittävästi. Uudistukset on luvattu kompensoida täysimääräisesti, mutta riittävää rahoitusta ei ole. Esitysten kustannusarvioihin liittyy epävarmuuksia ja uhka kustannusten toteutumisesta nyt esitettyä korkeampina. Kuntien selviämiseen uusista velvoitteistaan liittyy merkittäviä riskejä, sillä samaan aikaan kuntien peruspalveluiden tarve tulee merkittävästi kasvamaan koronakriisin jälkivaikutuksena. Kokoomuksen mielestä kuntia ei tulisi kuormittaa uusilla velvoitteilla, jotka pahimmillaan vaarantavat olemassa olevien palveluiden turvaamisen.

Kuntien taloustilanteen muuttumista ja koronakriisin jälkihoidon vaikutusta palveluiden kysynnälle on seurattava tiiviisti. Kunnille kohdennettavassa tuessa on otettava huomioon myös se, miten koronaepidemia on kuormittanut kuntia.

Paine palveluiden rahoituksen turvaamiseksi kasvaa entisestään koronaepidemian myötä. Palveluiden tarve tulee kasvamaan koronan jälkivaikutuksena, ja palveluiden järjestämiseen tarvitaan vahvempia vastuutahoja. Sote-palveluiden tulee rakentua kuntien yhteistyön pohjalle. Tarvitsemme riittävän vahvoja kuntien yhteistyöalueita tai kuntayhtymiä laadukkaiden palvelujen järjestämiseksi ympäri maata. Palvelujen kehittäminen ei saa jäädä hallinnon uudistamisyritysten jalkoihin.

Sosiaalista kriisiä on torjuttava turvaamalla ennaltaehkäisevien ja matalan kynnyksen palveluiden riittävyys kaikissa Suomen kunnissa. Poikkeusolot vaikeuttavat monia sosiaalisia ongelmia entisestään, ja myös vahvempiin tukitoimiin on varauduttava panostamaan vielä pitkään kriisin päätyttyäkin.

Kiireetöntä hoitoa on jouduttu perumaan koronan vuoksi, mikä tarkoittaa sitä, että hoidon tarve siirtyy eteenpäin ja hoitovelka kasvaa. Huolta aiheuttaa myös se, että moni sairaus voi jäädä diagnosoimatta tai tarpeellinen hoito viivästyä koronan vuoksi. Kasvanut hoitovelka tulee näkymään

Valiokunnan lausunto StVL 2/2020 vp Eriävä mielipide 2 /kok

jollakin aikavälillä hoidon tarpeen lisääntymisenä ja pidentyvinä hoitojonoina. Monin paikoin Suomessa on joutunut jonottamaan hoitoa jo ennen koronakriisiä. Nyt kasautuva hoitovelka tulee entisten hoitojonojen päälle, mikä voi entisestään heikentää palveluihin pääsyä ja ihmisten yhdenvertaisuutta hoidon saatavuuden osalta.

Kokoomus on erityisesti huolissaan siitä, miten hallitus aikoo turvata mielenterveystyön pitkäjänteisyyden ja toimia mielenterveysongelmien ehkäisemiseksi tilanteessa, jossa kriisin vaikutuksesta riski mielenterveysongelmien puhkeamiselle ja pahenemiselle on kasvanut entisestään. Huoli toimeentulosta on kasvanut monessa kotitaloudessa lomautusten, irtisanomisten ja yrittäjien ahdingon myötä. Kotiin eristäytymisen pelätään syventävän perheiden kriisejä. Huoli vähävaraisten lapsiperheiden pärjäämisestä, perhe- ja lähisuhdeväkivallasta ja päihdeiden käytön lisääntymisestä, vanhempien psyykkisten ongelmien syventymisestä, uupumisesta sekä parisuhdeongelmien kasvamisesta ja huolto- ja tapaamisriitojen pahenemisesta on merkittävä. Oppilashuollossa näkyy jo ahdistuksen kasvu ja pelot, joiden käsittelyyn lapsilla ja nuorilla ei välttämättä ole tukea kotoa. Myös yhä useampi ikääntynyt on vaarassa kokea vakavaa yksinäisyyttä eristäytymisen seurauksena. Rutiinien rikkoutuessa päihdeidenkäyttö voi lisääntyä ja henkinen hyvinvointi olla koetuksella. Tämä lisää riskiä mielenterveysongelmien puhkeamiselle tai pahenemiselle.

Kokoomuksen mielestä mielenterveyspalvelut pitää saada matalalla kynnyksellä ja hoitoon pitää päästä selvästi nykyistä nopeammin. Oikea-aikaisten mielenterveyspalveluiden on oltava yhdenvertaisesti jokaisen niitä tarvitsevan saatavilla. Päihdepalveluihin hoitoon pääsyä pitää myös parantaa.

Kokoomus katsoo, että erityisesti kriisin pitkittyessä on kiinnitettävä vakavaa huomiota lasten oikeuksien toteutumiseen, lasten perhetyöhön ja lasten suojeluun. Lastensuojelun toimintaedellytyksistä on huolehdittava. Lastensuojelun asiakkaiden määrä voi kasvaa poikkeusolosuhteiden myötä. Yhteydenpitoa erityisesti suuressa riskissä oleviin perheisiin tulee lisätä esimerkiksi etäyhteyksiä hyödyntämällä. Myös kotikäyntejä perheisiin tulee jatkaa, jos se on lapsen hyvinvoinnin ja turvallisuuden näkökulmasta perusteltua. Tukiperheet ovat monelle heikoimmassa asemassa olevalle lapselle ja nuorelle tärkeä voimavara. Poikkeusaikana yhteydenpitoa on varmistettava etäyhteyksillä, jotta tukiperheen tai -henkilön yhteydenpito lapseen tai nuoreen säilyy.

Järjestöjen merkitys monien sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajina on keskeinen. Koronakriisistä selviämässä ja kriisin jälkihoidossa matalan kynnyksen palvelut ovat keskeisessä asemassa ja järjestöjen osaamiselle ja niiden tarjoamille palveluille on tarvetta. Järjestöjen toimintaedellytykset ovat kuitenkin heikentyneet koronakriisin seurauksena, eikä järjestöille toistaiseksi ole kohdennettu erillistä tukea. Järjestöjen tuottamien palveluiden jatkuvuus on turvattava huolehtimalla sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toimintaedellytyksistä.

Kokoomuksen mielestä vanhuspalveluiden uudistamistyö on tehtävä kokonaisuutena ja ympärivuorokautisen hoivan ratkaisuja on käsiteltävä osana vanhuspalveluiden kokonaisuudistusta. Haluamme lisää hoitajia ikäihmisille ja takuun vanhuspalveluiden laadusta ja saatavuudesta kaikille palveluita tarvitseville ikääntyneille. Tarvitsemme lisää hoitajia sekä kotihoitoon että ympärivuorokautiseen hoivaan. Ympärivuorokautisen hoivan sääntelyä uudistamalla ei saa heikentää koti-hoidossa olevien ikäihmisten tai omaishoitajien asemaa. Kokoomus haluaa lisätä vanhusten oikeuksia palveluihin. Jokaisen ikäihmisen on saatava juuri hänen tarvitsemansa palvelut, yhden-

Valiokunnan lausunto StVL 2/2020 vp Eriävä mielipide 2 /kok

vertaisesti ja oikea-aikaisesti. Myös oikeus laadukkaaseen ja hyvätasoiseen saattohoitoon on turvattava asuinpaikasta riippumatta.

Eristäytymisen myötä ikääntyneet liikkuvat vähemmän, mikä näkyy nopeasti toimintakyvyn heikkenemisenä ja lisää kaatumisen riskiä kotona. Liikunnalla ehkäistään tehokkaasti vanhuusiällä tyypillistä lihaskatoa. Lisäksi liikunta tukee mielen hyvinvointia, vähentää muistisairauden riskiä ja hidastaa muistisairauden etenemistä. Ikääntyneiden kunnan laaja ja yhtäkkinen heikkeneminen olisi vakava riski jo ennestään kuormittuneiden vanhuspalveluiden kantokyvyille. Ikääntyvässä Suomessa riittävästä liikunnasta ja hyvästä toimintakyvystä huolehtiminen onkin välttämätöntä. Ikääntyneiden riittävään liikkumiseen ja toimintakykyyn on kiinnitettävä erityistä huomiota koronakriisin aikana ja sen päätyttyä. Ikääntyneille on varmistettava kuntouttavien palveluiden nopea saatavuus.

Kokoomus nostaa esiin huolen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä hoitotyön tutkimusrahoituksen riittävydestä ja pitää erittäin tärkeänä, että eduskunnan lausumassaan edellyttämällä tavalla valtion tutkimusrahoitusta terveydenhuollon yksiköille yliopistotasoiseen tutkimukseen vahvistetaan ja saatetaan takaisin kasvu-uralle väestön terveyttä ja hyvinvointia edistävän, korkeatasoisen ja vaikuttavan tutkimuksen varmistamiseksi. Lisäksi eduskunta on edellyttänyt, että tutkimusrahoituksen riittävyys varmistetaan myös uudessa sote-rakenteessa. Kokoomuksen mielestä panostukset lääketieteelliseen tutkimukseen ja erityisesti yliopistotasoiseen tutkimukseen (VTR) ovat tällä hetkellä riittämättömiä ja hallituksen tulisikin rakentaa uskottava polku VTR-rahoituksen nostamiseksi kestäväälle tasolle.

Yliopistotasoisella tutkimuksella turvataan erityisesti julkisten terveydenhuollon palveluiden kehittämistä vaikuttavaan, väestön terveyttä ja hyvinvointia tukevaan suuntaan. Terveydenhuollon yksiköissä tapahtuva tutkimus mahdollistaa uusimpien hoitomuotojen käyttöönoton ja kokeilemisen. Tutkimusta tarvitaan myös terveysteknologian kehittämiseen. Erityisesti väestön ikääntyessä tarvitaan uusia ratkaisuja helpottamaan sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kuormitusta, tukemaan ikäihmisten pysymistä toimintakykyisinä ja epidemiatilanteessa vähentämään tartuntojen riskiä.

Erityisesti vallitseva koronatilanne osoittaa tarpeen kotimaassa tehtävälle laadukkaalle tutkimukselle ja vaikuttavan lääkehoidon kehittämiseksi. Rokotetutkimuksen lisäksi koronan taltuttamiseksi on tarpeen myös muiden hoito- ja preventiomenetelmien kehittäminen ja niihin on myös kohdennettava panoksia. Myös koronavirusrokotteiden hankintaan tulisi varautua ennakolta varamalla siihen erillinen määräraha.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon,

*että valtiovarainvaliokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi kannanoton (**Eriävän mielipiteen kannanottoesitys**).*

Valiokunnan lausunto StVL 2/2020 vp
Eriävä mielipide 2 /kok

Eriävän mielipiteen kannanottoesitys

Eduskunta edellyttää, että

- 1) kunnille ei lisätä uusia velvoitteita ilman varmistettua ja kestävää riittävää rahoituspohjaa*
- 2) SOTE-palvelut rakentuvat vahvojen kuntien yhteistyön, yhteistyöalueiden tai kuntayhtymien pohjalle*
- 3) hoitojonojen purkamiseksi varmistetaan riittävät resurssit ja yhtenäiset ohjeistukset kaikkialle Suomeen*
- 4) mielenterveys- ja päihdepalvelujen matalan kynnyksen saatavuus turvataan*
- 5) vanhuspalveluiden uudistamistyö on tehtävä kokonaisuutena niin, että voidaan turvata laadukas ja hyvä hoito ja hoiva jokaiselle ikääntyneelle sekä ympärivuorokautisessa hoidossa, kotihoidossa että omaishoidossa*
- 6) rokotteiden hankintaan varataan tarvittavat määrärahat.*

Helsingissä 12.5.2020

Mia Laiho kok
Anna-Kaisa Ikonen kok